

NYERE OG NYESTE TID

MATS SJÖBERG: Att säkra framtidens skördar. Barndom, skola och arbete i agrar miljö: Bolstad pastorat 1860-1930, Linköping Studies in Arts and Science No. 141. Linköping Universitet 1996.

For mere end 20 år siden udkom Gunhild Nissens disputats om Bønder, skole og demokrati, hvori århundredskiftets danske skoleudvikling blev skildret med landsbysamfundets interesser for øje. Et af de forhold, som i sin tid optog Gunhild Nissen, var spørgsmålet om, i hvilken grad skolen kom til at tilpasse sig landbrugets behov for børnenes arbejdskraft eller omvendt. Og det er denne tematik, som den svenske historiker Mats Sjöberg har sat sig for at forfølge i sin ph.d.-afhandling, bl.a. i kritisk dialog med Gunhild Nissens undersøgelse.

For som Sjöberg indledningsvis formulerer det, så har den skolehistoriske forskning ofte haft travlt med at fortolke landsbysamfundets skepsis – for ikke at sige modstand – imod at give afkald på børnenes tid til fordel for skolen, som et udtryk for tilbagestående og uforstand, eller som en nostalgisk længsel efter en forlængst afdød almuekultur.

Istedet læser Sjöberg en rationalitet ind i bondesamfundets handlemåde, en rationalitet, som tager sit udgangspunkt i to forhold: 1. fremvæksten af familiebruget, som i mangt og meget var helt afhængigt af familiens egen arbejdskraft og 2. troen på at arbejde i modsætning til skolen var vejen frem. For i arbejdet forenedes det produktive med det socialiserende.

Der var således ikke tale om en afsky for skolen og al dens væsen, snarere om at man ønskede en skole på landsbysamfundets præmisser, som også var i overensstemmelse med ældre tradition for læring – det såkaldte husforhør og hjemmekatekisering. Derfor holdt småbønderne børnene borte fra skolen, når der var brug for dem i arbejdet. Og da de yngste børn ikke var helt så anvendelige, så blev det dem, der især blev sendt i skole.

I modsætning til forholdene i Danmark, hvor det offentlige skolevæsen ikke så med blide øjne på forældrenes fortolkning af undervisningspligten og derfor idømte bøder for ulovlige forsømmelser, var holdningen i Sverige, at forældrenes opbakning bag skolen skulle ske ad frivillighedens vej. Derfor ingen bøder, og derfor holdt man længe fast ved halvdagsskolen, som en måde at imødekomme landbrugssamfundets behov på. Af samme grund var det heller ikke særlig overraskende, at da der fra centralt hold blev pillet ved disse forhold omkring 1920, rejste der sig en voldsom protest i mange svenske landsogne. Det samme gjorde sig iøvrigt gældende i Danmark, både i 1920'erne og igen i 1930'erne.

Mats Sjöbergs afhandling handler således om kampen om børnenes tid, men den handler også om, hvad børnenes tid rent faktisk blev brugt til. På baggrund af erindringsmateriale og samtidige opgørelser og indberetninger skildres børnearbejdet i al dets sammensathed og funktionalitet. Lige fra de jobs, hvor børnene arbejdede på egen hånd til dem, hvor de gik i hælene på de voksne - bogstaveligt talt.

Det empiriske materiale er hentet fra fire landsogne i det nedre Dalsland med grænse til Vänern, og vægten er lagt på perioden 1900-1920, som netop var de ti-år, hvor kampen om børnenes tid spidsede til.

Set i et komparativt perspektiv er der mange inspirerende konklusioner, men

Sjöbergs undersøgelse giver også stof til eftertanke, idet historien om den moderne barndoms opkomst – sådan som den er blevet beskrevet af Philippe Ariès – tager sig noget anderledes ud, hvis den anskues fra landet. Her afløste skolen ikke arbejdet fra den ene dag til den anden, her sameksisterede de to fænomener i en lang årrække. Heldags- og hverdagsskole for slet ikke at tale om arbejdsmiljølovens bestemmelser vedrørende børns arbejde var længe om at trænge ud på landet. Ifølge Sjöbergs undersøgelse skete det i Sverige i 1930'erne, i Danmark var det først i 1950'erne.

Der er således tale om en anbefalelsesværdig afhandling, som kan bruges lige godt af skole- som af barndomshistorikere, omend den – i modsætning til de tidligere afhandlinger, som er kommet fra Tema Barn ved Linköping Universitet – til tider virker noget omstændelig og tung at læse og er helt uden illustrationer.

Ning de Coninck-Smith

LARS BJÖRNE: *Patrioter och Institutionaler. Den nordiske rättsvetenskapens historia. Del I. Tiden för 1815. Rättshistorisk Bibliotek Serien I Femtioandra Bandet. Lund 1995. 443 s.*

Professor Lars Björne fra universitetet i Turku har i de senere år koncentreret sin forskning om retsvidenskabens og særlig den nordiske retsvidenskabs historie. Han har i 1984 og 1987 udsendt to tysksprogede værker om tysk og nordisk retssystematik, en bog om den nordiske retskildelære i 1991 og nu en bog om nordisk retsvidenskab i tiden indtil 1815. Hidtil har retsvidenskabens historie i de nordiske lande især været betragtet nationalt til dels i en europæisk sammenhæng, men det er nyt så konsekvent som Lars Björne gør det, at se nordisk retsvidenskab som en helhed og i en indbyrdes sammenhæng. Bogen er første del af en planlagt fremstilling i fire bind med årene 1870 og 1910 som skel. Forf. planlægger at føre fremstillingen frem til 1950, men selv med denne begrænsning tror man gerne forfatteren, når han kun tør love, at værket »förohoppningsvis« afsluttes inden år 2010.

Der foreligger i de enkelte nordiske lande en ikke ubetydelig litteratur om retsvidenskabens historie, men alligevel kan det straks fastslås, at Lars Björne med sin jævnføring af udviklingen i, hvad der geografisk og politisk er Danmark-Norge og Sverige-Finland, giver retsvidenskabens historie et nyt perspektiv. Der er mange paralleller i form af ensartet påvirkning fra romerretten og naturretten udefra, men også en interesse i de enkelte lande for nordisk retsvidenskab, som nok har været kendt, men ikke været set så konsekvent under denne synsvinkel. Ludvig Holbergs lille bog om naturretten blev f. eks. oversat til svensk og havde en vis udbredelse der. Juristerne er ofte tilbøjelige til at betragte året 1872, hvor det første nordiske juristmøde fandt sted, som det år, hvor både nordisk lovsamarbejde og nordisk retsvidenskab begyndte at tage form, men med Lars Björnnes bog i hånden kan vi nu finde i al fald rødderne til en fællesnordisk retsopfattelse langt tilbage i tiden.

Det er et stort stof, der skal håndteres, og der er kun få lyspunkter i form af virkelig fremtrædende jurister. Bogen giver i den retning ikke anledning til en omvurdering. Loccenius og Stiernhök i Sverige i 1600-tallet og Nehrmann i